

території Полісся підприємств, що працюють за давальницькими схемами.

Особливу турботу викликає демографічна ситуація у Поліському регіоні. У Чернігівській області спостерігається найменший показник природного приросту в Україні. Головні причини цього явища у низькому рівні соціально-економічного розвитку та наявності крупного центру тяжіння – міста Києва. Молодь виїздить із малих міст і сільської місцевості розташованих поруч із Києвом областей до столиці, де є перспективи знайти роботу та отримати освіту. Вирішення демографічної проблеми Полісся пов'язані із підняттям рівня життя населення, заохоченням молоді до розвитку фермерського господарства.

Подільський регіон, до складу якого входять Вінницька, Тернопільська і Хмельницька області, завжди відрізнявся своєю сільськогосподарською спеціалізацією. Тому й проблеми розвитку регіону суттєво відрізняються від Донецького і Придніпровського регіонів з їх яскраво вираженою промисловою спеціалізацією. У регіоні кращі показники стану навколишнього середовища. Але суттєві проблеми економічного та соціального характеру не дозволяють з оптимізмом дивитися на майбутнє Подільського регіону в контексті сталого розвитку.

Крім слабо розвинутої промисловості і сфери послуг регіон має безліч проблем і в аграрному секторі. Багаторічне необґрунтоване внесення мінеральних добрив та засилля монокультури призвели до негативних наслідків, які проявилися в деградації ґрунтів та зниженні продуктивності сільськогосподарських угідь. Розорювання схилів призвели до розповсюдження ерозійних процесів, вибуття земель із господарського обігу. Необхідна принципово нова схема землеробства з урахуванням сталого розвитку та зберегання плодючості ґрунтів, як головного фактору екологічно безпечного методу ведення господарства.

Перспективними для Подільського регіону напрямками розвитку є науково обґрунтоване використання земельних ресурсів. Значне підвищення ефективності господарської діяльності пов'язане із застосуванням світового досвіду будівництва сучасних переробних підприємств з обробки сільськогосподарської продукції. Проблему сезонної зайнятості населення можна вирішити шляхом розміщення малих підприємств із збирання машинобудівної продукції і розвитком традиційних ремесел. Має певні перспективи модернізація підприємства із виробництва бурякозбиральних комбайнів у Тернополі. Слід пригадати, що це унікальне підприємство забезпечувало потреби всього Радянського Союзу. Одним із напрямків комплексного соціально-економічного розвитку регіону є розвиток малого бізнесу та переробної промисловості.

Причорноморський регіон є найбільшим за територією і чисельністю населення в Україні. До складу регіону входять Одеська, Миколаївська, Херсонська області і Автономна республіка Крим. До пріоритетних напрямків розвитку регіону можна віднести раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, зокрема – рекреаційних ресурсів. Чималим є транзитний потенціал регіону. Розбудова нафтового терміналу біля Одеси та нафтопроводу Одеса-Броди дає перспективи постачання нафти Україну та виконання транзитних функцій. Нажаль, в наш час цей потужний фактор розвитку задіяний дуже слабо.

Суднобудування було галуззю міжнародної спеціалізації Причорноморського регіону. Відновлення галузі також виглядає дуже перспективним з огляду на наявність в країні металу і достатньої кількості робочої сили. Верстатобудування, яке доволі розвинене у Причорноморському регіоні потребує модернізації і диверсифікації. Можливим є варіант науково-технічного співробітництва із провідними світовими виробниками у машинобудівній галузі. Зокрема, у Херсоні знаходиться підприємство із збирання комбайнів, які вкрай потрібні для інтенсифікації сільського господарства України.

Агропромисловий комплекс Причорноморського регіону має розвинену структуру, але потребує модернізації. Виноробство, вирощування ефіроолійних культур, баштанництво, зернове та олійне господарство – ось далеко не повний перелік перспективних напрямків розвитку. Особливого значення розвиток сільського господарства у найбільшому регіоні України набуває з урахуванням світової продовольчої кризи.

Таким чином, проблема напрацювання єдиних підходів до визначення пріоритетних напрямків розвитку окремих соціально-економічних систем з урахуванням регіональних особливостей та інтересів всієї країни є важливою складовою переходу до сталого розвитку як в глобальному, так і в регіональному аспекті. Головні напрямки еколого-економічного розвитку повинні враховувати регіональні особливості та корегуватися відповідно загальносвітовим тенденціям.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Луганские черныбыльцы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://luganskie-chernobilci.blogspot.com/2013/11/blog-post_18.html
3. В Донецкой области уровень выброса загрязняющих веществ превышает среднеукраинский почти в восемь раз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.62.ua/news/508827>
4. Об основных показателях работы главного управления Пенсионного фонда Украины в Донецкой области по состоянию на 1 ноября 2013 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://donpfu.gov.ua/index.php/ru/novosti/item/834>
5. Оперативная статистика заболеваний ВИЧ/СПИД в Украине на 01.05.13г [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zdrav-kerch.org/index.php/naseleniyu/spisok/1872-operativnaya-statistika-o-zabolevanii-vich-sp-id-v-ukraine-na-01052013g>
6. Александр Пасховер. Мужской разговор // Корреспондент. – 2011. – №35. – С 20-24.
7. Золочевский Н. Украина обогатится новой информацией о своих недрах. // Коммерсант Украина. – 2011 – №43. – С 7.

УДК 339.942:061

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ВПЛИВОМ ЕКОНОМІЧНИХ ФЛУКТУАЦІЙ

Журба І.Є. д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної інформації та країнознавства Хмельницького національного університету (Україна)

Журба І.Є. Особливості трансформації транскордонного співробітництва під впливом економічних флуктуацій

У статті досліджено особливості та закономірності трансформації транскордонного співробітництва під впливом економічних флуктуацій. Автором систематизовано методологічні принципи трансформації складних економічних систем. Визначено наукові засади формування інтегративної складової розвитку транскордонного співробітництва Європейського Союзу. У роботі досліджено основні моделі трансформації економічних систем, визначено природу сучасної моделі функціонування світового господарства та міжнародних економічних відносин. Автором було узгоджено концептуальні положення та принципи сучасної парадигми транскордонного співробітництва, сформульовано характерні ознаки інтеграційних процесів на транскордонному та міжрегіональному рівнях. Дослідник доводить, що дифузійно-втягувальна інтеграція є однією з головних теорій, яка обґрунтовує трансформацію транскордонного співробітництва.

Ключові слова: трансформація, економічні системи, методологічні принципи, флуктуація, інтеграція, парадигма, транскордонне співробітництво, дифузійно-втягувальна інтеграція, коопетиція.

Журба И.Е. Особенности трансформации трансграничного сотрудничества под влиянием экономических флуктуаций

В статье исследованы особенности и закономерности трансформации трансграничного сотрудничества под влиянием экономических флуктуаций. Автором систематизированы методологические принципы трансформации сложных экономических систем. Определены научные основы формирования интегративной составляющей развития трансграничного сотрудничества Европейского Союза. В работе исследованы основные модели трансформации экономических систем, определены природу современной модели функционирования мирового хозяйства и международных экономических отношений. Автором было согласовано концептуальные положения и принципы современной парадигмы трансграничного сотрудничества, сформулированы характерные признаки интеграционных процессов на трансграничном и межрегиональном уровнях. Исследователь доказывает, что диффузионно - втягивающий интеграция является одной из главных теорий, которая обосновывает трансформацию трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: трансформация, экономические системы, методологические принципы, флуктуация, интеграция, парадигма, трансграничное сотрудничество, диффузионно - втягивающий интеграция, коопетития

Zhurba I. Features the transformation of cross-border cooperation under the influence of economic fluctuations

The article deals with the peculiarities and tendencies in trans-border cooperation transformations under the influence of economic fluctuations. The author has systematically arranged methodological principles of complex economic systems transformations. Scientific grounds for the formation of the integrative component of the European Union trans-border cooperation development have been defined. The principle models of economic systems transformations have been analyzed, the nature of the modern model of global household functioning and international economic relations has been defined. The author has pointed out conceptual points and principles of trans-border cooperation modern paradigm, formulated peculiar characteristics of integration processes at trans-border and interregional levels. It has been proved that diffusion-involving integration is one of the main theories that gives grounds to the transformation of trans-border cooperation.

Key words: transformation, economic systems, methodological principles, fluctuation, integration, paradigm, trans-border cooperation, diffusion-involving integration, cooperation.

Постановка проблеми. В умовах розширення Європейського Союзу (ЄС) та активізації світових глобалізаційних процесів зростає роль транскордонного співробітництва (ТКС) у системі міжнародних економічних відносин. Така співпраця дає можливість активізувати економічну діяльність на прикордонних територіях та впливає на зростання їхньої конкурентоспроможності.

На початку третього тисячоліття науковцями Європейського Союзу було обґрунтовано сучасну парадигму просторового облаштування територій по різні боки національних кордонів як основи транскордонного співробітництва. Вона характеризується особливістю використання механізмів та інструментів в усуненні диспропорції прикордонного розвитку, в ефективній мобілізації потенціалу природних ресурсів і запровадженні засад субсидіарності. Застосовуючи цей принцип, сусідні прикордонні території ЄС налагодили взаємозв'язки на різних рівнях ієрархічної підпорядкованості між гілками законодавчої і виконавчої влади, об'єднавши транскордонний потенціал для розв'язання спільних проблем. У транскордонному співробітництві відбувся перехід від взаємовідносин за окремими угодами до співпраці у межах євро регіонів. Так, у країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) на кордонах по всій їх довжині створено євро регіони, що сприяє розвитку євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З кінця 90-их років ХХ ст. виникла потреба у системному дослідженні проблем транскордонного співробітництва. Значну увагу у своїх дослідженнях з транскордонної проблематики приділяли: Д. Віллерс (Німеччина); Г. М. Чуді, Р. Ратті (Швейцарія); А. Стасяк, П. Еберхардт, З. Зьоло, П. Коморницький, З. Максла, Р. Федан, М. Ростішевський (Польща); П. Кузьмішин, Ю. Тей (Словаччина), Б. Борисов, М. Ілева (Болгарія); В. Білчак, Л. Вардомський, С. Романов, Й. Зверев (Росія), а також вітчизняні вчені, зокрема О. Амоша, П. Беленький, В. Будкін, В. Борщевський, О. Гонта, М. Долішній, В. Євдокименко, І. Кістерський, С. Кіш, М. Лендєл, Н. Луцишин, П. Луцишин, В. Ляшенко, Ю. Макогон, Н. Мікула, В. Мікловда, А. Мокій, В. Пила, С. Писаренко, І. Студенніков, А. Філіпенко, В. Чужиков, О. Чмир, І. Школа та інші. Переважна більшість зазначених дослідників торкались питань соціальної, економічної основи розвитку певних транскордонних регіонів та їх організаційно-функціональних складників – євро регіонів.

Виділення невирішеної проблеми. Проте проблеми трансформації транскордонного співробітництва країн Центральної та Східної Європи в умовах розширеного ЄС та визначення місця і ролі у цьому процесі України потребують подальших досліджень на засадах сучасних теоретичних та методологічних підходів стосовно новітніх імперативів соціально-економічного розвитку.

Мета наукової статті. Метою є визначення особливості трансформації транскордонного співробітництва під впливом економічних флуктуацій країн Центральної і Східної Європи в умовах розширеного Європейського Союзу.

Результати дослідження. Новітній етап розвитку європейського економічного простору характеризується трансформацією транскордонного співробітництва на різних рівнях його реалізації, зокрема, на загальноєвропейському, державному, регіональному й локальному. У результаті дослідження було систематизовано методологічні принципи трансформації складних економічних систем, до яких відносяться: принцип наступності (визначає структурно-логічну схему причинно-наслідкових зв'язків на засадах системного аналізу, Л. Бергаланфі); принцип методології системного аналізу (формує інструмент наукового пізнання, а також спосіб логічного мислення, системного сприйняття та відповідного впорядкування інформації, розвиває цілісну систему на засадах складної взаємодії за схемою „частина – ціле – частина” – В. Афанасьєв, Е. Квейд, Дж. Клір, Г. Гакен, М. Згуровський, Н. Панкратьєва, А. Гальчинський); структурний принцип (процес формування структурної цілісності глобальної системи на засадах сумативності, де домінують горизонтальні міжсегментні (міждержавні) зв'язки); принцип історизму (дає змогу досліджувати трансформацію транскордонного співробітництва на засадах трьохфазного розвитку функціонування системи, це, зокрема, генезис перебування у фазі сумативної цілісності, зрілості, набуття стану структурної цілісності, занепаду, коли потенціал розвитку системи себе вичерпує); принцип саморозвитку (розвиток здійснюється шляхом реалізації внутрішнього енергетичного потенціалу системи, формується на основі трьох типів суперечностей: по-перше, на протиріччі між цілим і окремими структурними елементами системи; по-друге, нарощенні енергії розвитку, що відбувається не лише на основі субординаційних зв'язків між цілим і частинами; по-третє, на розвитку системи та її енергії, що генерується із зовнішнього середовища) [1].

В основі засад функціонування транскордонної економічної системи містяться прості „сумативні” і „цілісні” системи (десумативні) – це найпростіший тип систем, які лише за наявності певних передумов можуть трансформуватися в системи вищого порядку (зрілі, цілісні).

Основою диференціації сумативних, а також цілісних систем є наявність інтегральної (системної) якості, реалізація якої є вирішальним чинником у визначенні цілісності. Закон складних (цілісних) систем є основою теорії та методології системного аналізу, за якого ціле є більшим від суми його частин. У результаті дослідження доведено та обґрунтовано теоретико-методологічні та інституційні аспекти трансформації транскордонного співробітництва у ЄС [2].

Зокрема, інтегративна система трансформації транскордонного співробітництва у Європейському Союзі має специфічні закономірності, зокрема формується під впливом теоретико-методологічних засад (визначення базових дефініцій, обґрунтування теорій, принципів, чинників та функцій), а також інституційної системи (організаційні та фінансові засади сприяння трансформованого співробітництва, форми ТКС, а також нормативно-правове забезпечення). Економічна система – це сукупність як чинників виробництва (об'єктів систем), так і цілого комплексу відносин між людьми – виробництва, обміну, розподілу та споживання. Сформовано основні моделі трансформації економічних систем („лінійних стадій розвитку” В. Ростоу; „структурних трансформацій” А. Льюїса; „сталого розвитку” Н. Джорджеску-Рогена; „інноваційну” модель економічного розвитку М. Туган-Барановського та Й. Шумпетера). Основою цих моделей є сукупність послідовних стадій економічного зростання. Це є своєрідний економічний детермінізм у підходах і механізмах реалізації глобальної стратегії міжнародних економічних відносин. Обґрунтовано особливості формування національних моделей

перехідних економік країн Центральної та Східної Європи. Найбільш розповсюдженими моделями трансформації економіки цих країн є „градуалізм” та „шокова терапія”. Градуалізм – доведення доцільності еволюційних змін (інституціоналісти, кейнсіанці, соціал-демократи, засновники теорії ринкового соціалізму, еволюціоналісти – Дж. Ватіскі, Майкл Бруно, Е. Крюгер, Дж. Стігліц, Т. Скот, К. Ласки, В. Леонтьєв, А. Коуз, П. Меррел); шокова терапія – доведення доцільності стрімких термінових змін (ортодоксальні та гетеродоксальні заходи – Дж. Сакс, А. Аслунд, Я. Корнаї, П. Кругман, Л. Бальцерович, В. Клаус) [3].

Основою трансформації перехідних економік є неврівноважені, складні, дисипативні, саморозвивальні соціально-економічні системи. Обґрунтовано парадигму трансформаційних процесів перехідних соціально-економічних систем, якою є синергетика (синергетичні інновації, інституційно-еволюційні принципи), що має здатність переводити їх у стан біфуркації. Отже, відповідно до синергетичної парадигми, дії якої сприяють трансформаційним процесам соціально-економічних систем, можна отримати результат двома складниками взаємооберненого зв'язку, це перш за все позитивним і негативним, а також двома механізмами трансформації, зокрема, самоорганізаційним та адаптаційним.

Механізм трансформації соціально-економічних систем має такий вигляд: „флуктуації–атрактор–макробіфуркація–дисипативна структура оновленої якості економічної системи”. Визначено категорію „трансформація” – це зміна, перетворення, тобто усунення суттєвих елементів попереднього устрою; обґрунтування нової мети, завдань, що передбачає взаємодоповнення революційного та еволюційного розвитку, а також застосування пріоритетних механізмів якісного удосконалення системи.

Досліджено, що сучасні трансформаційні процеси системи транскордонного співробітництва у країнах Центральної та Східної Європи пов'язані з глобальними цивілізаційними зрушеннями, з епохальними політичними, економічними та науково-технологічними змінами (табл. 1).

Таблиця 1 Фази функціонування суспільно-економічних і науково-технологічних систем

Види об'єктів	Фаза зміни (роки)	Фаза відносної рівноваги (роки)
Світова цивілізація	100–300	400–1000
Політична система суспільства	50–100	200–300
Економічна система	30–60	100–150
Епістемологічна система	10–30	40–120
Наукова і технологічна системи	5–10	30–60

Унаслідок дослідження обґрунтовано аналітичні дані про часовий лаг функціонування різних структур та їх трансформаційні переходи. Запропоновані показники важливі для характеристики процесів, що відбуваються у перехідних економіках, зокрема у частині транскордонного співробітництва. Це стосується фази заміни економічних і політичних систем, які тривають від 30 до 100 років. Результати досліджень підтверджують необхідність розроблення відповідної теорії, що визначає основні параметри трансформації системи транскордонного співробітництва, а також формує на цій основі адекватну економічну політику.

Сучасна модель функціонування світового господарства та міжнародних економічних відносин формується на засадах коопетиції – парадигмі транскордонного економічного розвитку. Згідно з концепцією коопетиції транскордонний економічний розвиток є результатом, з одного боку, конкуренції, пов'язаної із суперництвом, а з іншого – кооперації, що складається із співпраці та інтеграції між сусідніми державами. Доведено, що аналіз оцінки наявного теоретичного і практичного досвіду із транскордонного розвитку дозволяє сформулювати парадигму як сукупність теоретичних положень і основоположних принципів транскордонного співробітництва (рис. 1).



Рис. 1. Сучасна парадигма транскордонного співробітництва [розроблено автором].

Отже, у цьому контексті транскордонний регіон виступає як: а) основа транскордонного співробітництва, база формування єврорегіону та міжнародних економічних відносин; б) частина світового економічного простору, що має ресурсну базу і певну свободу дій для входження в світову економіку; в) самодостатня одиниця в національно-господарському комплексі країни, наділена певними правами і відповідальністю; г) суб'єкт національно-господарського комплексу країни, що акумулює сучасні технології регіонального управління для досягнення якнайкращої структури валового регіонального продукту; д) частина національної інноваційної системи, що забезпечує реалізацію її цільових показників і напрямів.

Доведено, що особливого наукового та прикладного значення набувають проблеми, пов'язані із наявністю економічних флуктуацій (коливання – багаторазові циклічні зміни макроекономічних показників) у транскордонному співробітництві. Флуктуації можна охарактеризувати наступними властивостями:

- а) волатильністю;
- б) періодичністю;
- в) інертністю.

Потрібно періодично відновлювати втрачену рівновагу виробництва, обміну, розподілу, споживання у процесі транскордонного співробітництва, враховуючи вплив чинників циклічності соціально-економічної діяльності і визначаючи стратегію сталого розвитку.

З'ясовано, що система транскордонного співробітництва проходить дві стадії трансформаційних змін: еволюційну (адаптаційну) і революційну (стрибок, катастрофа). Еволюційний етап розвитку характеризується наявністю механізмів, що „гасять” сильні флуктуації системи і повертають її до стійкого стану. Відбувається нагромадження в системі транскордонного співробітництва змін, тому здатність системи до адаптації спадає і зростає нестійкість та ентропія. Формується суперечність між старим і новим у системі; досягнувши біфуркаційних значень, нестійкість стає максимальною, і навіть малі флуктуації приводять систему до якісних змін. Зроблено висновок, що у точці біфуркації нестійкість підсилюється, тому в системах завжди присутні флуктуації, які сповільнюються у стійкому стані. Проте в результаті нелінійних процесів, які виводять параметри системи за критичні значення, такі флуктуації підсилюються і можуть спричинити стрибкоподібний перехід до нового стійкого стану з меншою ентропією, після чого цикл „плавний розвиток” – „стрибок” – „еволюція – революція”, „стійкість – нестійкість” повторюється [4].

Встановлено, що одним із концептуальних положень нової парадигми транскордонного співробітництва є відображення транскордонного регіону як відкритої системи, що взаємодіє із світовим економічним середовищем, при цьому світова економіка розглядається як стратегічний ресурс розвитку певного типу регіону.

Доведено, що транскордонне співробітництво є основою світових економічних інтеграційних процесів, під якими розуміємо об'єднання стійких зв'язків і залежностей в соціально-економічній, політичній і геополітичній сферах на транскордонному, міжрегіональному і міждержавних рівнях.

Таким чином, інтеграційні процеси – це процеси багаторівневі, що охоплюють різноманітні зв'язки, відносини, структури (табл. 2).

Обґрунтовано тенденції прояву інтеграційних процесів на транскордонному і міжрегіональному рівнях. Відзначено, що чим більше транскордонний регіон використовує потенціал міжнародного поділу праці, тим вищі темпи його економічного зростання.

Дослідження доводить, що однією із головних наукових теорій, яка обґрунтовує трансформацію транскордонного співробітництва, є: дифузійно-втягувальна інтеграція, де автор обґрунтовує, що транскордонне співробітництво – це початкова ланка дифузійно-втягувальної інтеграції на найнижчому євроінтеграційному рівні в системі: регіональна інтеграція – інтеграція сусідніх країн – прикордонна інтеграція – дифузійно-втягувальна інтеграція. Вона виникає у результаті ініціативи „знизу”, але одночасно є складником нового європейського устрою, що створюється „згори”. Транскордонне співробітництво через свої організаційно-функціональні структури – єврорегіони, а також дифузійно-втягувальну інтеграцію повинно стати кроком на шляху посилення цілісності та гомогенності Європейського економічного простору [5]. Дифузійно-втягувальна інтеграція впливає на координацію дій у прикордонні, та на розвиток єврорегіонів.

Таблиця 2

Характерні ознаки інтеграційних процесів на транскордонному та міжрегіональному рівнях [розроблено автором].

Типи інтеграційних зв'язків	Міжрегіональний рівень	Транскордонний рівень
1. Економічні, зокрема: 1.1. Розвиток виробничо-економічних зв'язків	Між регіонами України та країнами ЦСЄ	Інвестиційні процеси, створення спільних підприємств
1.2. Розвиток торговельних зв'язків	Між регіонами Центральної та Східної Європи	Зовнішньоекономічні торговельні зв'язки
1.3. Створення, розвиток загальних ланок, об'єктів інфраструктури	Залізничних, автомобільних доріг, нафтогазопроводів, енергетичних мереж, комунікацій зв'язку міжрегіонального значення	Залізничних, автомобільних доріг, нафтогазопроводів, енергетичних мереж, комунікацій зв'язку транскордонного значення по різні боки державних кордонів
1.4. Розвиток перевезень вантажів і пасажирів	Залізничних, морських, річкових, авіаційних, автомобільних міжрегіонального значення	Залізничних, морських, річкових, авіаційних, автомобільних шляхів транскордонного значення
1.5. Розвиток об'єктів ринкової інфраструктури	Торговельних центрів, валютних бірж, банків і їх філій, інформаційних і виставкових центрів, що виконують міжрегіональні функції	Торговельних центрів, валютних бірж, банків і їх філій, інформаційних і виставкових центрів, що виконують транскордонні функції
2. Гуманітарні зв'язки	Внутрішній туризм, спортивно-культурні, науково-технічні, інформаційні обміни	Міжнародний туризм, спортивно-культурні, науково-технічні, інформаційні обміни між державами-сусідами
3. Екологічні зв'язки	Розвиток ланок екологічного моніторингу, формування загальних територій, що особливо охороняються, комісії, експедиції та інші зв'язки міжрегіонального значення	Розвиток ланок екологічного моніторингу, формування загальних територій, що особливо охороняються, комісії, експедиції і інші зв'язки транскордонного значення

У результаті дослідження встановлено головну трансформаційну генетичну закономірність, що пояснює генезис та закономірності трансформаційних змін транскордонного співробітництва у країнах ЦСЄ. Згідно з зазначеною закономірністю, індивідуальний розвиток держав певного регіону та їх транскордонне співробітництво (онтогенез) є коротким і видозміненим повторенням (рекапітуляцією) найважливіших суспільно-економічних етапів розвитку транскордонного співробітництва (філогенезу) країн-членів ЄС-15. Отже, філогенез моделює суспільні трансформації транскордонного співробітництва у нових країнах-членах ЄС-12. Крім того, існує онтогенез суспільних трансформацій транскордонного співробітництва, як сукупність послідовних соціальних, економічних, політичних, культурологічних, духовних та міжособистісних перетворень, що відбуваються в державах з моменту їх утворення [6].

У межах теорії синергетики систематизовано процес якісного переходу соціально-економічних систем країн ЦСЄ від стану рівноваги, яким була командно-адміністративна система управління, до хаосу, криз, нестабільності перебудовного періоду. Такі системи трансформуються із подальшим виходом на соціально-орієнтовану ринкову економіку, що є новим порядком, більш вищим ступенем організації і розвитку через механізми послідовних змін; саморозвиток (єдиний цілісний процес, що може розглядатися тільки стосовно

системи, оскільки він є результатом інтернаціоналізації, інтеграції, спеціалізації та кооперативної дії елементів системи).

Таким чином, синергетичний ефект досягається внаслідок розширення ринку, що сприяє економічній масштабу, де даний ефект може набувати таких форм, як позитивний („плюс“), нульовий („нуль“) та негативний („мінус“), тобто мати позитивне, нейтральне і негативне значення. Синергійний ефект виявляється в підсумкових здобутках чи втратах макроекономічного характеру.

Належний розвиток транскордонного співробітництва повинен базуватися на якісному та гнучкому управлінні, яке має сильну підтримку від центрального уряду і підкріплене чотирма складниками співробітництва, а саме: економікою, інфраструктурою, соціокультурними та екологічними чинниками, які знаходяться у єдиній системі загальноприйнятого спільного бачення.

Висновки та пропозиції. Транскордонне співробітництво на сучасному етапі є однією з провідних форм інтеграційної взаємодії, запровадження якої в країнах ЦСЄ сприяє усуненню депресивності, периферійності, диспропорцій у прикордонні, здійсненні трансформації соціально-економічних систем та прискоренні економічного зростання.

1. Авторська систематизація й класифікація сврорегіонів на внутрішніх кордонах Європейського Союзу, сврорегіональних структур на зовнішніх рубежах ЄС та сврорегіонів поміж новими країнами-членами європейської спільноти дозволяє визначити характерні риси зазначених регіональних утворень, які полягають в адміністративному управлінні, інституціоналізації міжрегіональних зв'язків, самоуправлінні, ініціативі місцевих громад та органів самоврядування, та обґрунтувати фінансово-економічні інструменти та механізми, організаційно-інституційні складники, спрямовані на зростання ефективності й оптимальності функціонування транскордонного співробітництва.

2. Становлення транскордонного співробітництва на засадах регіональної політики зумовлює стратегію й тактику функціонування міжнародної співпраці в цілому та транскордонних регіонів, зокрема, вздовж державних кордонів України. Регіональна політика включає в себе створення програм із використанням наявних можливостей ефективного функціонування транскордонного співробітництва для прискорення євроінтеграційних процесів та підвищення суспільного розвитку в прикордонні. Концепція „сусідського розвитку“ щодо формування транскордонного регіону на різних ієрархічних рівнях із застосуванням фінансово-економічних інструментів є одним із визначальних механізмів реалізації політики транскордонної співпраці.

3. Політика ЄС стосовно просторового облаштування прикордонних територій спрямована на здійснення пошуку нових форм транскордонного співробітництва для підвищення ефективності співпраці та утворення повномасштабного інтегрованого простору. Визначено, що на європейських кордонах почали функціонувати „європейські угруповання територіального співробітництва“, „транскордонні партнерства“, „транскордонні кластери“, „транскордонні промислові зони“, „транскордонні інноваційні проекти“, „транскордонні регіони знань“, які стають „полосами зростання“ в периферійних прикордонних регіонах. Головна мета усіх вищезазначених нових форм – прискорити соціально-економічне зростання шляхом об'єднання зусиль учасників, забезпечення конкурентних переваг транскордонним регіонам.

4. Серед найбільш розповсюджених нових ефективних форм функціонування транскордонного співробітництва на кордонах України є „транскордонні кластери“ та „транскордонні промислові зони“. Їхній подальший розвиток та підвищення ефективності функціонування, зокрема у західних областях України, сприятимуть відродженню економічної активності та стимулюватимуть економічне зростання, що позитивно впливатиме на вирівнювання показників соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності прикордонних регіонів України.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Герасимчук З. В. Регіональна політика транскордонного співробітництва: механізм формування та реалізації / З. В. Герасимчук, О. М. Лютак. – Луцьк: Надстир'я, 2010. – 188 с.
2. Журба І.Є. Транскордонне співробітництво країн Центральної та Східної Європи в умовах розширеного ЄС (питання теорії та практики): Монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 311 с.
3. Журба І.Є. Пріоритетні форми трансформації транскордонного співробітництва в умовах наближення України до ЄС»: Монографія / І.Є. Журба. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – 295 с.
4. І.Є. Журба Економічна природа транскордонного співробітництва // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.-Хмельницький.-2012.-№4 Т.2-С.36-42.
5. Мокій А. І. Інноваційна модель транскордонного співробітництва України та Польщі / А. І. Мокій // Інноваційні аспекти транскордонного співробітництва: матеріал роботи між нар. наук.-практ. семінару / за ред. А. І. Мокія. – Л.: ЛФ НІСД, 2006. – С.16-21
6. Третяк В. В. Проблеми теорії та практики розвитку інтеграційних зв'язків регіону: монографія / В. В. Третяк, Н. А. Куценко; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ: Ноулідж, 2010. – 223с.

УДК 346.7

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИХ РИНКІВ

Заяць Т.О. старший викладач кафедри історії і права Донецького національного технічного університету

Заяць Т.О. Зарубіжний досвід правового забезпечення функціонування страхових ринків

Встановлено, що страхова справа в більшості країн світу розглядається як окрема галузь економічної діяльності, до якої входять різноманітні за формами власності організації-страховики. Доводиться, що сучасний етап розвитку світової економіки й міжнародних відносин характеризується посиленням інтеграційних процесів, що призводять до формування спільних стандартів й у галузі страхування. Функціонування страхових систем різних країн Європи характеризується постійним взаємозв'язком і взаємодією. Інтеграція України у сучасний європейський економічний та правовий простір передбачає адаптацію та гармонізацію національного законодавства з нормами й стандартами правової системи Європейського Союзу, що потребує формування розвинутого ринку страхування, сприяння економічній діяльності всіх суб'єктів господарювання, розширення правової бази, застосування методів впливу держави на страховий ринок, що відповідають європейським стандартам. Вирішення цих проблем забезпечить прискорення процесу якісного зростання національної економіки, розвитку світової економіки та міжнародних відносин.

Ключові слова: страхові ринки, зарубіжний досвід, правове забезпечення, економічна діяльність.

Заяц Т.А. Зарубежный опыт правового обеспечения функционирования страховых рынков

Установлено, что страховое дело в большинстве стран мира рассматривается как отдельная отрасль экономической деятельности, в которую входят разнообразные по формам собственности организации-страховщики. Доказывается, что современный этап развития мировой экономики и международных отношений характеризуется усилением интеграционных процессов, приводящих к формированию общих стандартов в области страхования. Функционирование страховых систем разных стран Европы характеризуется постоянной взаимосвязью и взаимодействием. Интеграция Украины в современное европейское экономическое и правовое пространство предполагает адаптацию и гармонизацию национального законодательства с нормами и стандартами правовой системы Европейского Союза, что требует формирования развитого рынка страхования, содействия экономической деятельности всех субъектов хозяйствования, расширения